

עיצוב שפתיים 300



[המהדורה המודפסת](#) << [כתבות](#)

שפה

סימן שנולדים עם זה

מאת [צפי סער](#)

שפת הסימנים שהתפתחה בשבט בדווי בנגב מספקת הזדמנות נדירה לחקור כיצד נוצרת שפה - ומאששת את התיאוריה בדבר יכולת לשונית מולדת



אדם חירש מהכפר אל-סייד מדגים את שפת הסימנים המקומית. עושר לשוני יכול להתפתח בתוך כמה עשרות שנים בלבד
תצלום: שי דויד, המעבדה לחקר שפת סימנים.

השפות המדוברות הן בנות אלפי שנים, ומאחר שילדים לומדים לדבר מבני האדם שסביבם, קשה להפריד בין מה שנלמד למה שמולד. שפת הסימנים הייחודית של השבט הבדווי המבודד - שהיא בת 70 שנה בסך הכל - מאפשרת איפוא להתחקות על שורשי הפלא ששמו היווצרותה של שפת אנוש.

מקורו של השבט, השוכן בכפר לא-מוכר מדרום לחורה שבנגב ומונה כיום כ-3,500 בני אדם, במייסד יחיד שבא ממצרים במאה ה-19. שניים מחמשת הילדים שנולדו לו ולאשתו היו חירשים - כמו 150 מתושבי



הכפר כיום. לפי ההערכה, לפני כ-70 שנה החלה מתפתחת בכפר באופן ספונטני שפת סימנים ייחודית, שלא הושפעה משום שפה אחרת, מדוברת או מסומנת. נוסף על כך, דוברים אותה לא רק בני הכפר החירשים אלא גם אלה השומעים, המשתמשים בה כדי לתקשר עם קרוביהם. זו כנראה הסיבה שהילדה בת הארבע פתחה בטבעיות בשיחה עם האורחים.

ד"ר סנדלר - שעם צוותה נמנו גם ד"ר עירית מאיר מאוניברסיטת חיפה, ד"ר קרול פאדן מאוניברסיטת קליפורניה בסן דייגו וד"ר מארק ארונוף מאוניברסיטת סטוני ברוק במדינת ניו יורק - אומרת כי שפתם של אנשי הכפר, שנוצרה בלא מודל לשוני, מאפשרת לחבורת הבלשנים להתחקות אחר הבסיס האנושי לשפה.

פרטים לחץ כאן

פרטים לחץ כאן

החוקרים יצאו לבחון, איזו שפה תתפתח במצב כזה.

המחקר עסק בבני הדור השני של החירשים בכפר הדוברים את שפת הסימנים, כ- 20 בני אדם בני 30-40. רובם לא קיבלו חינוך פורמלי, הם אינם דוברים לא עברית, לא עברית ולא את שפת הסימנים הישראלית. לרובם גם אין כמעט גישה לאנשים מחוץ לכפר, שומעים או חירשים. החוקרים קיבלו את רשותם לצלמם ומול המצלמות ביקשו מהם לסמן חפצים, לתאר דברים, לספר סיפורים. הסימן למים, התברר למשל, הוא תנועה של שתייה מכף היד, ואילו גבר מסמנים בהנחת אצבע מעל השפה העליונה, בדמות שפם.

בדרך זו התגלתה שפה עשירה ומפותחת. לא רק אוצר המלים שלה - כלומר הסימנים - ייחודי, אלא גם מבנה המשפטים. ד"ר סנדלר מספרת, כי בזכות רוחב היריעה של שפה זו יכולים דובריה לתאר גם דברים ש"אין להם מלה בשבילים", כפי שמסוגלים גם דוברי שפות מוכרות וותיקות. השפה מאפשרת גם לדמיין או לדבר על העבר, על מנהגים ישנים של השבט שאינם עוד.

מעבר לאפשרות התיאור, המעידה על עושרה של השפה, התברר כי ישנו בשפת הסימנים הבדווית סדר מלים קבוע. זה לא מובן מאליו, אומרת סנדלר. סדר המלים הקבוע של שפת אל-סייד לא היה צפוי, היא אומרת, בקהילה קטנה אשר לה עולם מושגים משותף. והנה, בכל זאת יש חוקיות. המוח האנושי, מתברר, "מלביש" מבנה פורמלי על המשפטים ועל התקשורת בשלב מוקדם כל כך של השפה. אנו רואים בכך חשיבות", היא אומרת.

החוקיות הזאת - המתהווה כבר בעת שהשפה בחיתוליה - היא אחד החיזוקים המרכזיים שמצאו החוקרים לתיאוריה בדבר היכולת הלשונית המולדת. על פיה, לבני אדם יש מנגנונים מוחיים ייחודיים לשפה, שבזכותם הם יכולים לדבר. מנגנונים אלה אינם תלויים בהתפתחות במשך דורות ובצבירה של מסורת לשונית תרבותית.

סדר המלים בשפת הסימנית הבדווית, מתברר, הוא: נושא, שם-עצם, פועל. כמו במשפט: "גבר כדור נותן". מאפיין נוסף הוא, שמלת השלילה באה בסוף המשפט. למשל: "יושב לא". ייחודו של סדר המלים הזה, אומרת סנדלר, מעיד על כך שהשפה צמחה מעצמה, בלי דגם שסייע בהתווייתה.

בצד שפת הסימנים הבדווית, נחקרת בשנים האחרונות גם שפת סימנים ניקרגואית, שהתפתחה אף היא באופן ספונטני, על ידי ילדים בבית ספר לחירשים. לשתיה שפות כמה מאפיינים משותפים. כמה מהם - כמו העדפה של סדר מלים מסוים - עשויים להעיד, לדברי החוקרים, על הכוונן המועדף על המוח ברכישת שפה ולמעשה על המנגנון של פעילות מרתקת זו. כל אלה תומכים בגישה שעל פיה מדובר במנגנון מולד. ד"ר סנדלר גם אומרת כי אם היה מדובר במנגנון שרובו תרבותי ומבוסס על ניסוי וטעייה, כי אז היו עוברים דורות רבים עד גיבושו של מבנה לשפה. והנה, מתברר שמבנה כזה ועושר לשוני יכולים להתפתח בתוך כמה עשרות שנים בלבד.

לא רק שפת הסימנים שפיתחו בני אל-סייד הרשימה את סנדלר, אלא גם פתיחותם וגישתם לחירשים שבתוכם. שפת הסימנים נחשבת לשפה אלטרנטיבית בכפר, והחירשים משתלבים בחיי הקהילה כפי שלא קורה בחברה הרחבה יותר. סאלח אל-סייד, תושב הכפר ופעיל לקידומו, ששימש מתורגמן לחוקרים, מספר כי היחס אל החירשים שבכפר הוא רגיל, לא כאל בני אדם בעלי מגבלה. אל-סייד מצוין עוד, כי בכפר כבר נעשו כמה מחקרים, בהם מחקרים גנטיים, ובקרב התושבים יש תחושה שלהם עצמם כל אלה אינם תורמים דבר: הכפר הלא-מוכר שלהם נטול תשתיות, אין בו חיבור מסודר של חשמל ומים, אין מתנ"ס או מקום כלשהו שבו הילדים יכולים לבלות יחד אחרי שעות בית הספר.

כעת הוא מסייע ביד החוקרים בחיבור מילון של שפת הסימנים של הכפר. הילדים, הוא מסביר, כבר לומדים בבית הספר את שפת הסימנים הישראלית, והשפה הייחודית היא מורשת שראוי לשמרה.

השקעה של \$40,000 בלבד



מלא את פרטיך ונציגנו יצרו איתך קשר עוד היום ויגישו לך הצעה משתלמת במיוחד:

שם: _____
טלפון: _____
אימייל: _____

שלח

HAMMERSITE.COM
הערכות חינוך
לציור ישראל ובינלאומי ולחפצי אומנות

HAMMERSITE.COM
יעקב אייזנברג - עכשיו במכירה פומבית